

فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال دوازدهم، شماره چهارم (پیاپی ۴۶)، زمستان ۱۴۰۲

شاپای چاپی ۲۱۳۱-۲۳۲۲ شاپای الکترونیکی ۴۷۶X-۲۵۸۸

<http://serd.khu.ac.ir>

صفحات ۱۳۲-۱۱۹

مقاله پژوهشی

تبیین عوامل علی مؤثر بر تحقق معیشت پایدار مناطق روستایی کشور افغانستان (مورد مطالعه: روستاهای شمالی شهرستان اندر)

عبدالمتین میانی؛ استادیار گروه اقتصاد و توسعه کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه غزنی، کشور افغانستان و دانش آموخته کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشگاه شهرکرد.
مهدی کریمی دهکردی*؛ استادیار گروه مدیریت و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شهرکرد، شهرکرد، ایران.

پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۱۲/۲۵

دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۳/۲۳

چکیده

در روستاهای مورد مطالعه از اثر موجودیت چالش‌های معیشتی و تحقق عوامل علی مؤثر برای از بین بردن چالش‌های متذکره نیاز مبرم به چنین پژوهشی بیش از پیش محرز گردید. مطالعه حاضر از نظر پارادایمیک، از نوع کیفی بوده و راهبرد در این پژوهش نظریه بنیانی با استفاده از روش استراوش و کوربین می‌باشد. به‌منظور جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه‌های عمیق، مشاهده مستقیم، تهیه عکس و فیلم استفاده شده است. نمونه‌گیری در پژوهش حاضر به‌صورت هدفمند و با بهره‌مندی از تکنیک گلوله‌برفی از جامعه مطلعین کلیدی بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی با استفاده از نرم‌افزار ATLAS.ti صورت پذیرفته است که در این مقاله صرفاً به تحلیل عوامل علی پرداخته شده است. با توجه به نتایج تحقیق می‌توان گفت که وابستگی بیشتر به بخش کشاورزی، جنگ و چالش‌های امنیتی، نبود امنیت غذایی و کارایی ضعیف بخش دامداری و طیور عواملی هستند که راه‌های دسترسی به معیشت پایدار روستاییان را تحت تاثیر خود قرار داده است. در ضمن کشاورزی سنتی، عدم سرمایه‌گذاری در بخش روستایی و کشاورزی، خشک‌سالی و روش‌های سنتی آبیاری، اثرات جنگ، امنیت سرمایه‌گذاری، چالش‌های تغذیه‌ای، ضعف در دام و طیور اصلاح نژاد شده، کمبود تولید لبنیات و عدم بهره‌برداری مؤثر از محصولات دامی نیز به دارایی‌های معیشتی روستاییان آسیب رسانیده است و این عوامل در ازدیاد فقر و ازدیاد چالش‌های معیشتی نقش بسزایی دارند.

واژگان کلیدی: عوامل علی، معیشت پایدار، مدل استراوش و کوربین، افغانستان، ATLAS.ti.

(۱) مقدمه

لازمه رسیدن به توسعه، توجه به روستاها به‌عنوان بخش پایه است، زیرا عمده جمعیت فقراى جهان در مناطق و بافت‌های روستایی کشورهای در حال توسعه زندگی می‌کنند (World Bank, 2008). تغییراتی عمده در تفکر روستایی در نیم‌قرن گذشته رخ داده و رهیافت معیشت پایدار روستایی به‌طور بالقوه در کشورهای در حال توسعه در تلاش برای کاهش فقر روستایی، مطرح شده است (Ellis & Biggs, 2001). در کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته، بسیاری از تلاش‌های برنامه‌ریزان برای دستیابی به معیشت پایدار صورت می‌گیرد (Defe & Matsa., 2021). بنابراین، معیشت پایدار یکی از مهم‌ترین اجزای توسعه پایدار است (Zhang et al., 2019)؛ که برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران همواره اقدامات بسیار متنوعی را در راستای بهبود شرایط زندگی و معیشت مناطق روستایی طراحی و اجرا نموده‌اند (Mahon et al., 2012) تا از طریق آن‌ها امکان هدایت روستاها به سوی پایداری و بهبود شرایط آن‌ها مهیا گردد (Huang et al., 2010). در کشورهای در حال توسعه ۷۵ درصد جمعیت فقیر در روستاها ساکن هستند (FAO, 2016) که برای زندگی و تأمین معیشت به کشاورزی و فعالیت‌های مرتبط به آن وابسته می‌باشند (Dadheech and Vyas., 2014; FAO, 2016).

کشاورزی جزء مهمی از اقتصاد افغانستان را تشکیل می‌دهد و ۲۵ درصد تولید ناخالص داخلی (GDP) از این بخش، تأمین می‌گردد. تقریباً ۴۴ درصد نیروی کار مستقیماً در فعالیت‌های کشاورزی مشارکت دارند و ۸۰ درصد نیروی کار به شکل غیرمستقیم به محصولات و فعالیت‌های کشاورزی و دامپروری وابسته هستند (NSIA, 2020; FAO, 2018). در طول چهار دهه جنگ و درگیری نهاده‌ها، زیرساخت‌های آبیاری و کشاورزی به شدت آسیب دیده و این امر می‌تواند یکی از دلایل مهم پایین بودن بهره‌وری کشاورزی باشد (Zhiquan & Samim., 2020). درگیری‌های مسلحانه تقریباً بر زندگی همه افغان‌ها، یعنی ۹۶ درصد مردم تأثیر گذاشته است (ICRC, 2009) به نحوی که، علاوه بر مباحث امنیتی، از دست دادن معیشت و اختلال در دسترسی به آموزش، مراقبت‌های بهداشتی و سایر خدمات ضروری به شدت دستخوش تغییر شده است (HRDPA, 2010). کشاورزی از قدیمی‌ترین شکل فعالیت اقتصادی و تولیدی جامعه است (طالب، ۱۳۸۶) و نقش آن در توسعه و ثبات اقتصادی سیاسی و بین‌المللی کشورها انکارناپذیر است (O Farrell, 2001). با مروری بر پیشینه پژوهش مشخص گردید که تاکنون تحقیقات مختلفی پیرامون معیشت پایدار روستایی انجام شده است که از آن جمله Kamawi et al., (2018) در تحقیقی تحت عنوان فعالیت‌ها و مهارت‌های زندگی در روستای زامبزی، نامیبیا به این نتیجه رسیدند که کشاورزی به‌تنهایی منبع درآمد کافی برای خانوارهای روستایی نیست. نتایج نشان می‌دهد که مبارزه با فقر تنها با تمرکز بر توسعه کشاورزی نمی‌تواند، پیروز شود. بنابراین ترویج فعالیت‌های معیشتی نوآورانه و توسعه مهارت‌ها ممکن است یک استراتژی مهم برای تکمیل درآمد جوامع روستایی و همچنین حفظ رشد عادلانه روستایی باشد. افراخته و همکاران (۱۳۹۶)، به بررسی تحلیل قابلیت‌ها و موانع متنوع سازی معیشت در راستای توسعه پایدار روستایی در شهرستان رضوانشهر پرداختند نتایج تحقیق نشان داد که در شهرستان مذکور، بخش کشاورزی به‌تنهایی قادر به تأمین معیشت خانوارها نیست و تنوع بخشی به فعالیت‌های معیشتی ضرورت دارد. ربیاحی و نوری (۱۳۹۳)، در مقاله‌ای با عنوان «تنوع‌بخشی فعالیت‌های اقتصادی و پایداری روستاها در شهرستان خرمدره» به این نتیجه رسیدند که میان تنوع‌بخشی فعالیت‌های اقتصادی و پایداری اقتصادی ارتباط معناداری وجود دارد؛ به نحوی که روستاهای با تنوع فعالیت‌های بیشتر در سطح پایداری اقتصادی بالاتری قرار دارند.

Ghasemi and Jawan., (2014) در مقاله‌ای با عنوان «تبیین رابطه تنوع‌بخشی فعالیت‌های اقتصادی و توسعه

پایدار روستایی در شهرستان مشهد» نشان دادند که تنوع‌بخشی می‌تواند پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی را

تقویت کند. آهنگری و همکاران (۱۴۰۰)، در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل نقش آموزش عالی کشاورزی در معیشت پایدار روستایی: مورد مطالعه حوضه آبریز دریاچه ارومیه» به این نتیجه رسیدند که مؤلفه‌های آموزش، پژوهش، ساختار و بستر، روش‌های تدریس و یادگیری و تجارب یادگیری، ابعاد اساسی آموزش عالی کشاورزی در رابطه با معیشت پایدار روستایی را تشکیل می‌دهند و قادر هستند تا ۵۷ درصد تغییرات معیشت پایدار را پیش‌بینی کند. یافته‌های تحقیق زمزمی و همکاران در سال ۱۴۰۱، گویای آن است که مقولاتی چون چالش‌های مدیریتی، ناتوانایی باغداران جهت تطابق با تغییرات محیطی، چالش‌های اجتماعی، عدم مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها، چالش اقتصادی و عدم توسعه زیرساخت‌ها، به‌عنوان شرایط علی مؤثر بر الگوی پایدارسازی معیشت باغداران مورد مطالعه در برابر سرمای دیررس بهاره شناسایی گردید. شرایط زمینه‌ای نیز شامل مقولاتی چون عوامل تجهیزاتی و زیرساختی، منابع انسانی متخصص، عدم سیاست‌گذاری جامع و یکپارچه، عدم هماهنگی در اجرای امور و برنامه‌ریزی، عوامل اقتصادی و فرهنگی بودند. این در حالی است که چالش‌های تولید، مدیریت بازار، لزوم توجه به برنامه‌های اقتصاد مقاومتی، استفاده از ظرفیت‌های منطقه، عوامل آموزشی-ترویجی و خرد شدن اراضی به‌عنوان شرایط مداخله‌گر مشخص شدند. در نهایت به‌منظور پایدارسازی معیشت باغداران در برابر سرمای دیررس بهاره، راهبردهای عملیاتی و اجرایی، آموزشی و پژوهشی، اقتصادی- معیشتی و مدیریتی شناسایی گردید. در مجموع با استناد به یافته‌های تحقیق، پایدارسازی معیشت باغداران در برابر سرمای دیررس بهاره پیامدهای متعددی چون بهره‌وری پایدار، برقراری عدالت اجتماعی، پایداری معیشتی، مدیریت پایدار بازار و پایداری اقتصادی را در جامعه‌ی مورد بررسی به دنبال خواهد داشت. (Antwi-Agyei et al., (2012) در غنا به این نتیجه رسیدند که تغییرات اقلیمی و خشک‌سالی به لحاظ آسیب‌پذیری محصولات زراعی دارای قوی‌ترین اثر بر بخش کشاورزی است. (Berry (2011) در مطالعه خود تأکید کرده‌اند که خشک‌سالی، سلامت روانی کشاورزان را به مخاطره افکنده است و برنامه توسعه روستایی اجرا شده تأثیرات مناسبی بر افزایش انعطاف‌پذیری و توان مقابله افراد با تأثیرات منفی خشک‌سالی مزمن موجود در مناطق روستایی این ایالت بر جای گذارده است.

(Kiem & Austin (2013) نیز در مقاله خود به بررسی خشک‌سالی و آینده جوامع روستایی می‌پردازند. تحقیق به ارائه فرصت‌ها و چالش‌های تطابق با تغییرات اقلیمی در منطقه ویکتوریای استرالیا پرداخته است و اینکه این پدیده به‌تنهایی، فقط خشک‌سالی نیست بلکه تأثیراتی بر منابع آبی و حتی کشاورزی منطقه داشته که منجر به ایجاد بحران‌های اقتصادی و زیست‌محیطی منطقه گردیده است. علی‌بیگی و موسوی (۱۳۹۱)، تحت عنوان "نقش توسعه کشاورزی در کاهش فقر و معیشت پایدار روستاییان" بیان نمود که کشاورزی به‌عنوان موتور محرک برای کاهش فقر به‌خصوص در کشورهای در حال توسعه مورد ملاحظه قرار گرفته است و از چنین قابلیت‌هایی برخوردار است که می‌تواند شکوفایی اقتصادی و اجتماعی را به ارمغان آورد. همچنین، با اتخاذ تصمیم‌های مناسب برای این بخش می‌توان گام مؤثری در راستای اشتغال پایدار و گسترش تأمین اجتماعی، کاهش فقر و آسیب‌پذیری و معیشت پایدار روستایی برداشت. انبارلو و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیق خود تحت عنوان "جایگاه بهره‌وری دامپروری و پرورش طیور در اقتصاد مناطق روستایی" به این نتیجه رسیده بود که دامپروری و پرورش طیور یکی از عوامل تأثیرگذار در اقتصاد روستایی است و بهره‌وری بیشتر از دامپروری و پرورش طیور باعث بالا رفتن درآمد مردم و اقتصاد روستایی می‌شود.

(Galioto et al., (2017) در تحقیق خود با عنوان "عملکرد اقتصادی، زیست‌محیطی و رفاه دام در مزارع ایتالیا" نشان دادند که دامداری نقش حیاتی در توسعه اقتصادی ایفا نموده و نقش مهمی در زندگی کشاورزان در کشورهای در حال توسعه آسیایی ایفا می‌کند. در منطقه آسیا دامداری از طریق ایجاد کود، تأمین سوخت، فروش

محصولات حیوانی مانند گوشت، شیر و تخم‌مرغ و ... در درآمد ماهیانه و روزانه خانواده‌های کشاورزی کمک می‌کند. با بررسی تحقیقات انجام‌شده در زمینه معیشت پایدار، مشخص شد که در این زمینه مطالعات مختلفی انجام‌شده است. که در این تحقیق نیز به بررسی و واکاوی عوامل علی معیشت پایدار پرداخته‌شده است. به‌طوری کلی می‌توان نتیجه گرفت که، این نوع تحقیق در روستاهای مورد مطالعه نیاز اساسی بوده است، زیرا تاکنون پژوهشی در زمینه شناسایی عوامل علی بر معیشت پایدار در این روستاها انجام‌نشده است.

(۲) مبانی نظری

مفهوم معیشت پایدار در زمینه مطالعات روستایی از دهه ۶۰ آغاز و در کشورهای مختلف توسعه‌یافته و در حال توسعه گسترش یافت و در عرصه‌های مختلف توسعه‌ی مورد استفاده قرار گرفت (Ellis, 2000; Scoones, 1998; Tao & Wall., 2009; Mbaiwa & Stronza., 2010; Mbaiwa., 2011; Snider., 2012; Wu and Pearce, 2013). معیشت، زمانی پایدار است که بتواند با شوک‌ها و استرس‌ها مقابله کند و یا آن را بهبود بخشد و هم‌چنین توانایی‌ها و دارایی‌های خود را در حال و آینده حفظ کند و یا آن را افزایش دهد و در عین حال منابع طبیعی پایه را تضعیف نکند (DFID., 2008)؛ اما معیشت روستایی در کشورهای در حال توسعه به‌طور نامتناسبی در برابر شوک‌ها و استرس‌های متعددی آسیب‌پذیر است (Ellis., 2000; Ribot., 2009; Scoones., 1998). افغانستان از جمله کشورهای در حال توسعه است که در آن بیش از نیمی (۵۴٫۵) درصد یا ۱۶ میلیون از جمعیت زیر خط فقر زندگی می‌کنند (World Bank, 2020).

در روستاهای کشور افغانستان بخش مهم تولیدی که مردم در آن مشغول هستند، کشاورزیست. حدود ۷۰ درصد مردم در مناطق روستایی زندگی می‌کنند و بیشترشان از این طریق معاش خود را تأمین می‌نمایند. کشاورزی در افغانستان به‌عنوان رکن توسعه و امنیت ملی شمرده می‌شود و این بخش بیش از ۴۰٪ از کل نیروهای شاغل در کشور را به خود اختصاص می‌دهد (Leao et al., 2018). اقتصاد افغانستان در حالت شکننده و بخش خصوصی نیز در حالت بدی قرار دارد، اشتغال در کشاورزی با بهره‌وری کمی متمرکز شده، به‌نحوی که ۴۴ درصد از کل نیروی کار در کشاورزی و ۶۰ درصد خانوارها از این طریق درآمد خود را تأمین می‌کنند (World Bank, 2021). انتظار می‌رود که فقر روستایی در کوتاه‌مدت به دلیل تأثیرات خشک‌سالی بر معیشت و سایر فعالیت‌های کشاورزی افزایش یابد (World Bank, 2021). بر این اساس می‌توان گفت که خشک‌سالی در جوامع کشاورز محور تهدید بزرگی برای جوامع معیشتی مخصوصاً کشاورزان کوچک‌مقیاس است (Campbell et al., 2011). در واقع پیامدهای خشک‌سالی می‌تواند به ناپایداری معیشت روستایی بینجامد (OECD, 2009). از دیدگاه بسیاری از نویسندگان و سازمان‌های جهانی توسعه، به‌منظور توسعه جوامع محلی، رهیافت‌های گذشته و حال موفقیت‌چندانی نداشته‌اند و تغییر رویکرد ضروری است (Haan et al., 2011). در این میان، یکی از چهارچوب‌هایی که می‌تواند به‌صورت جامع و پویا، شرایط آسیب‌پذیری روستاییان را با در نظر گرفتن معیشت آن‌ها توضیح دهد، رویکرد معیشت پایدار روستایی است (Tang et al., 2013). علیرغم اینکه کشاورزی در مناطق روستایی و خاصه در منطقه مورد مطالعه از اجزای اصلی معیشتی بوده، لیکن به‌منظور بهبود فرآیند معیشتی جوامع محلی؛ تنوع‌بخشی به فعالیت‌ها به‌عنوان یک هنجار شناخته می‌شود و به‌عنوان یک سناریو نسبتاً جدید در حال توسعه می‌باشد (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۱). در مقاله حاضر سعی شده که عوامل علی معیشت پایدار روستایی با بهره‌مندی از مدل اشتراک و کوربین برپایه نظریه بنیانی مورد کاوش قرار گیرد.

۳) روش تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ پارادایمیک، از نوع کیفی بوده و راهبرد مورد استفاده در این پژوهش روش نظریه بنیانی می‌باشد. نظریه بنیانی از جمله روش‌های استقرایی و اکتشافی محسوب می‌شود که ریشه در واقعیت داشته و برای حوادث به همان شکلی که رخ می‌دهند توضیحاتی ارائه می‌کند. این روش به محقق این امکان را می‌دهد تا به جای اتکا به نظریه‌های موجود و از پیش تدوین شده، خود برای تدوین نظریه و گزاره اقدام کند. این نظریه‌ها و گزاره‌ها به شکلی نظام‌مند بر اساس داده‌های واقعی تدوین می‌شوند (بازرگان، ۱۳۹۵). برای جمع‌آوری داده‌های این پژوهش از مصاحبه‌های عمیق، مشاهده مستقیم، تهیه عکس و فیلم استفاده شده است. نمونه‌گیری در پژوهش حاضر به صورت هدفمند می‌باشد. روش نمونه‌گیری هدفمند به این معنی است که بتواند برحسب موضوع، مسئله و موقعیت پژوهش، گروه‌های هدف اطلاع‌رسان را تعریف کند (فراستخواه، ۱۳۹۵). همچنین تکنیک به‌کاررفته در نمونه‌برداری در این پژوهش گلوله برفی می‌باشد. نمونه‌گیری گلوله برفی، روشی است که بر اساس آن، واحدهای نمونه ضمن ارائه اطلاعات در مورد خود، درباره واحدهای دیگر جامعه نیز اطلاعاتی را در اختیار محقق قرار می‌دهند (Corbin and Strauss., 2015). اطلاعات این تحقیق در بهار سال ۱۴۰۰ جمع‌آوری شدند. روش کار به این صورت بود که ابتدا یک گروه اولیه جهت مصاحبه عمیق انتخاب شده و در ادامه بر اساس معرفی گروه نخست با سایر گروه‌های بعدی مصاحبه انجام شده است. این مصاحبه‌ها با افراد مختلف مانند کشاورزان، غیرکشاورزان، دانشجویان، دانش‌آموزان، امام مسجد، کارمند دولت، صاحب‌نظران، متخصصین و مطلعین کلیدی صورت گرفت. مدت مصاحبه‌ها، متفاوت بود و در بازه زمانی ۱۵ تا ۳۸ دقیقه به طول می‌انجامید. مصاحبه‌ها تا جایی ادامه پیدا کرد که اندیشه جدیدی حاصل نگردد یعنی در واقع کفایت نظری یا اشباع نظری رخ داده صورت پذیرد. لازم به ذکر است که از مصاحبه شانزدهم تکرار کدها مشاهده گردید. باین‌حال فرایند گردآوری داده‌ها تا مصاحبه بیست‌وسوم ادامه یافت تا از اشباع کامل نظری اطمینان حاصل شود، بنابراین در مجموع ۲۳ مصاحبه فردی و گروهی انجام شد که اطلاعات مربوط به مشخصات مصاحبه‌شوندگان در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. مشخصات افراد مصاحبه‌شونده‌ها

شماره	محل مصاحبه	تعداد مصاحبه‌ها	تعداد افراد در مصاحبه‌ها	مدت میانگین مصاحبه‌ها
۱	قلعه حکیم خان بابا	۶	۵۱	۲۵ دقیقه
۲	قلعه غلام صدیق	۳	۲۸	۳۳ دقیقه
۳	چهارخانه	۴	۴۸	۳۵ دقیقه
۴	تنگی علیا	۴	۳۸	۲۸ دقیقه
۵	اکاخیل	۲	۱۸	۳۸ دقیقه
۶	قلعه حاجی	۴	۴۱	۲۵ دقیقه

در پژوهش حاضر داده‌های به‌دست‌آمده از متن مصاحبه‌ها، جهت دقت هر چه بیشتر و افزایش سرعت انجام پژوهش، به‌وسیله نرم‌افزار اطلس تی آی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. به این صورت که ابتدا کدگذاری باز انجام شد، سپس از کنار هم قرار دادن کدهای اولیه مفاهیم ساخته شدند و در نهایت، مقوله‌ها از ربط دهی مفاهیم، شکل گرفتند که در ادامه هر یک از مراحل فرایند کدگذاری مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

کدگذاری باز اولین مرحله از تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها در روش نظریه بنیانی می‌باشد. این مرحله به این دلیل باز نامیده می‌شود که محقق با ذهنی باز و بدون هیچ محدودیتی در تعداد کدها و مقوله‌ها اقدام به استخراج کدها و ساخت مقوله‌ها می‌کند (Goulding, 2002). کدگذاری باز، شامل یک فرایند تحلیلی است که از طریق آن ابتدا مفاهیم در داده‌ها کشف می‌شوند و سپس مفاهیم برای تشخیص دادن پدیده‌های مشابه باهم مقایسه شده و تحت عنوان مقوله طبقه‌بندی می‌شوند (Corbin and Strauss., 2015). بنابراین می‌توان گفت که کدگذاری باز شامل خرد کردن، مقایسه، مفهوم‌پردازی و مقوله‌بندی داده‌ها است (دانائی‌فرد و امامی، ۱۳۸۶).

کدگذاری محوری

کدگذاری محوری دومین مرحله از روش نظریه بنیانی است که نیاز به تمرکز بیشتری دارد. کدگذاری محوری فرایند مرتبط کردن گروه‌ها به زیرگروه‌هایشان است و به این دلیل محوری نامیده می‌شود که کدگذاری حول یک گروه، با مرتبط کردن گروه‌ها از نظر مشخصات و ابعاد انجام می‌شود. در این مرحله، محقق یکی از مقوله‌ها را به‌عنوان مقوله محوری انتخاب کرده و آن را تحت عنوان پدیده محوری در مرکز فرایند مورد کاوش قرار داده و ارتباط سایر مقوله‌ها را با آن مشخص می‌کند (Corbin and Strauss., 2015). در این مرحله داده‌هایی که در فرایند کدگذاری باز شکسته شده بودند، دوباره گردآوری گردید تا بیان دقیق‌تری از پدیده ارائه شود. برای این منظور، مقولات و روابط میان آن‌ها با استفاده از الگوی کدگذاری محوری و در قالب پدیده محوری، شرایط علی، راهبردها، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر و پیامدها که از مفاهیم اصلی مدل اشتراک و کوربین می‌باشند، طبقه‌بندی گردید (شکل شماره ۱). مقوله محوری؛ مرکز فرایند در حال بررسی است که سایر مقوله‌ها به آن ربط داده می‌شود. لازم به ذکر است، در پژوهش حاضر؛ شرایط علی؛ مقوله‌های هستند که نسبت به پدیده محوری مقدم بوده و بر آن تأثیر می‌گذارند. شرایط زمینه‌ای؛ شرایط خاصی است که بر راهبردها اثر می‌گذارد. شرایط مداخله‌گر؛ شرایط عمومی است که بر راهبردها اثر می‌گذارد و آن‌ها را تسهیل یا محدود و مقید می‌سازد. راهبردها؛ کنش‌ها یا تعاملاتی هستند که برای اداره پدیده محوری اعمال می‌شود و پیامدها حاصل این کنش‌ها و تعاملات می‌باشند (دانائی‌فرد و امامی، ۱۳۸۶).

کدگذاری انتخابی

کدگذاری انتخابی سومین مرحله از روش نظریه بنیانی است که این مرحله در واقع فرایند پالایش نظریه می‌باشد. کدگذاری انتخابی مرحله اصلی نظریه‌پردازی است. به عبارت دیگر، این مرحله از گذاری، فرایند یکپارچه‌سازی و بهبود مقوله‌ها برای شکل‌گیری نظریه می‌باشد که بر اساس نتایج دو مرحله قبلی کدگذاری به تولید نظریه پرداخته و به این ترتیب مقوله محوری را به شکلی نظام‌مند به دیگر مقوله‌ها ربط داده و آن روابط را در چارچوب یک روایت ارائه کرده و مقوله‌های که نیازمند بهبود و توسعه بیشتری هستند را اصلاح می‌کند (Strauss and Corbin., 2006). در این مرحله از پژوهش، تیم تحقیق برحسب فهم خود از متن پدیده مورد مطالعه (موارد ذکر شده در جدول بالا)، یا چارچوب (در اینجا مدل اشتراک و کوربین) مدل پارادایم را به صورت روایت عرضه می‌کند و یا مدل پارادایم را به هم می‌ریزد و به صورت ترسیمی نظریه نهایی را نشان می‌دهد (دانائی‌فرد، ۱۳۹۸).

مهم‌ترین رکن در فرایند تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه، کدگذاری است. کدگذاری شامل خواندن دقیق و خط به خط داده‌ها و تبدیل به کوچک‌ترین جزء ممکن است (ادیب حاج‌باقری، ۱۳۹۴). کدها در واقع حاصل تجزیه و تحلیل میکروسکوپی داده‌های به دست آمده هستند (Strauss and Corbin., 2006). کدگذاری در روش نظریه بنیانی در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی انجام می‌شود. در این پژوهش نیز جهت تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه از هر سه فرایند کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شده است. زمانی که هر سه فرایند کدگذاری به صورت هم‌زمان با یکدیگر و نه متوالی در یک پژوهش مورد استفاده قرار می‌گیرند، روش نظریه بنیانی بسیار کاربردی‌تر خواهد بود (Larossa, 2005). شکل ۱ حاصل تحلیل دوباره داده‌ها بر اساس مدل پارادایمک است و نتایج کدگذاری محوری در این پژوهش را نشان می‌دهد.

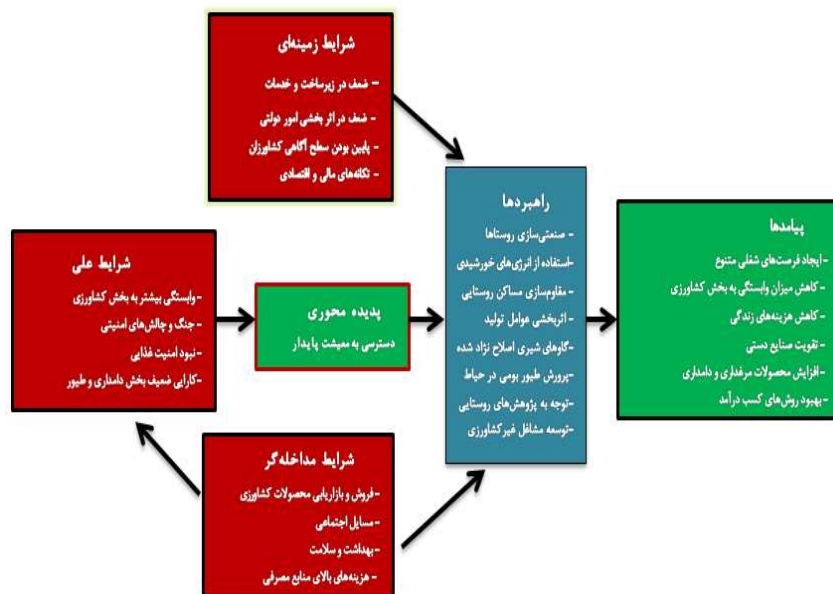
در این پژوهش در مرحله کدگذاری باز برای عوامل علی ۵۵ کد استخراج گردید که این کدها در ۵ مقوله اصلی و ۸ مقوله فرعی منطبق با جدول ۲ و شکل شماره ۱ طبقه‌بندی گردید. قابل یادآوری است که جمع آوری اطلاعات این تحقیق در بهار سال ۱۴۰۰ به اتمام رسیدند.

جدول ۲. کدها، مقوله فرعی و اصلی معیشت پایدار

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	مقولات اصلی	مقولات فرعی	کد (برگرفته از مصاحبه‌ها، مشاهدات، تصاویر)
دسترسی به معیشت پایدار	عوامل علی	وابستگی بالا به بخش کشاورزی	کشاورزی سنتی	کمبود زیاد متخصصین کشاورزی، کشت گندم دو سال یک‌بار، عدم وجود گونه‌های انگور مقاوم به سرما، زیرخاک کردن انگورها در فصل زمستان، شکسته شدن شاخه‌های انگور هنگام زیرخاک کردن، وجود انگورهای نشسته به زمین پس از خارج کردن از خاک، عدم وجود گونه‌های انگور درختی یا ایستاده، صدمه رسیدن به محصولات انگور در اثر تماس با زمین، عدم کنترل بیماری‌های کشاورزی و آفات طبیعی، تبدیل انگور به کشمش در فضای آزاد و روش‌های سنتی، شاخه‌بری سنتی و غیرعلمی انگور، قطع درختان و تبدیل اراضی به کشاورزی، تخریب محیط‌زیست در اثر شخم و شیار مراتع، ازدیاد آفات طبیعی
			ضعف سرمایه‌گذاری در بخش روستایی و کشاورزی	هزینه بالای نیروی انسانی در کشاورزی، رقابت‌های ناسالم اجتماعی نیازمند پول زیاد هست، نبود محصولات قابل‌ملاحظه کشاورزی در اثر کاهش سرمایه
			محدودیت زمین‌های کشاورزی	ازدیاد جمعیت روستایی، فرهنگ خانه‌های بزرگ و وسیع، وجود قنات‌های خشک باعث محدودیت زمین شده است
			خشک‌سالی و روش‌های سنتی آبیاری	نبود سیستم نوین آبیاری، آبیاری قدیمی، پرت آب، خشک شدن قنات‌ها، پایین رفتن سطح آب‌های زیرزمینی، خشک‌سالی، متضرر شدن مراتع در اثر خشک‌سالی
		جنگ و چالش‌های امنیتی	اثرات جنگ	نبود امنیت، تخریب مزارع در اثر جنگ‌های پیاپی، به آتش کشیدن مزارع و باغات در جریان جنگ، مسدود بودن راه‌های مواصلاتی با شهر به‌منظور تهیه نهاده‌های کشاورزی و یا فروش محصولات، تخریب و از بین رفتن خانه‌های مسکونی در جریان جنگ، مصدوم و یا معلول شدن افراد خانوار در اثر جنگ و عدم توانایی ایشان در امور معیشتی خانوار، افزایش هزینه خانوار در خصوص نگهداری از افراد آسیب‌دیده از جنگ، نبود امنیت مالی و جانی

		امنیت سرمایه‌گذاری	شرایط نامساعد امنیتی روستاها برای سرمایه‌گذاری، عدم تمایل به سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، عدم سرمایه‌گذاری بخش خصوصی
	نبود امنیت غذایی	چالش‌های تغذیه‌ای	افزایش بیماری‌ها ناشی از کمبود تغذیه، ضعف سطح تنوع مواد غذایی، نبود کالری کافی در مواد غذایی، عدم خودکفایی از نظر مواد غذایی، بالا بودن بهای مواد غذایی، عدم دسترسی به آب آشامیدنی پاک
	کارایی ضعیف بخش دامداری و طیور	ضعف در دام و طیور اصلاح نژاد شده	گاوهای حساس در مقابل بیماری، طولانی بودن مدت تولیدمثل گاوها، ازدیاد بیماری‌های تغذیه‌ای گاوها در زمستان، ازدیاد بیماری‌های گاو و گوسفند، ازدیاد هزینه‌های نگهداری گاو و گوسفند، گران بودن علوفه جات گاو و گوسفند، عدم دسترسی کامل به تغذیه گاو و گوسفند، عدم تطبیق واکسیناسیون دامداری، وجود بیماری‌های قدیم دامداری، نبود مراکز القاح مصنوعی گاوها، عدم توجه به اصلاح نسل گاوهای قدیمی، عدم دسترسی به نسل اصلاح‌شده طیور
		کمبود تولیدات لبنیات	پایین بودن ظرفیت شیردهی گاوها، تغذیه نامناسب گاوهای شیری در زمستان، کاهش نگهداری گاو و گوسفند
		عدم بهره‌برداری مؤثر از محصولات دامی	نبود مهارت‌های تبدیل کردن پشم گوسفند به یک محصول کارآمد، عدم استفاده مؤثر از پوست گاو، عدم بهره‌برداری مناسب از فرآورده‌های لبنی

با توجه به شکل ۱ می‌توان دسترسی به معیشت پایدار را این‌گونه تفسیر نمود که وابستگی بیشتر به بخش کشاورزی، جنگ و چالش‌های امنیتی، نبود امنیت غذایی و کارایی ضعیف بخش دامداری و طیور عواملی هستند که راه‌های دسترسی به معیشت پایدار روستاییان را دستخوش ضعف کرده‌اند. در ضمن این مقوله‌ها بعضی مقوله‌های فرعی مانند کشاورزی سنتی، عدم سرمایه‌گذاری در بخش روستایی و کشاورزی، خشک‌سالی و روش‌های سنتی آبیاری، اثرات جنگ، امنیت سرمایه‌گذاری، چالش‌های تغذیه‌ای، ضعف در دام و طیور اصلاح نژاد شده، کمبود تولید لبنیات و عدم بهره‌برداری مؤثر از محصولات دامی نیز به دارایی‌های معیشتی روستاییان آسیب رسانیده است و عوامل مذکور در ازدیاد فقر و ازدیاد چالش‌های معیشتی در منطقه مورد مطالعه نقش بسزایی دارد.

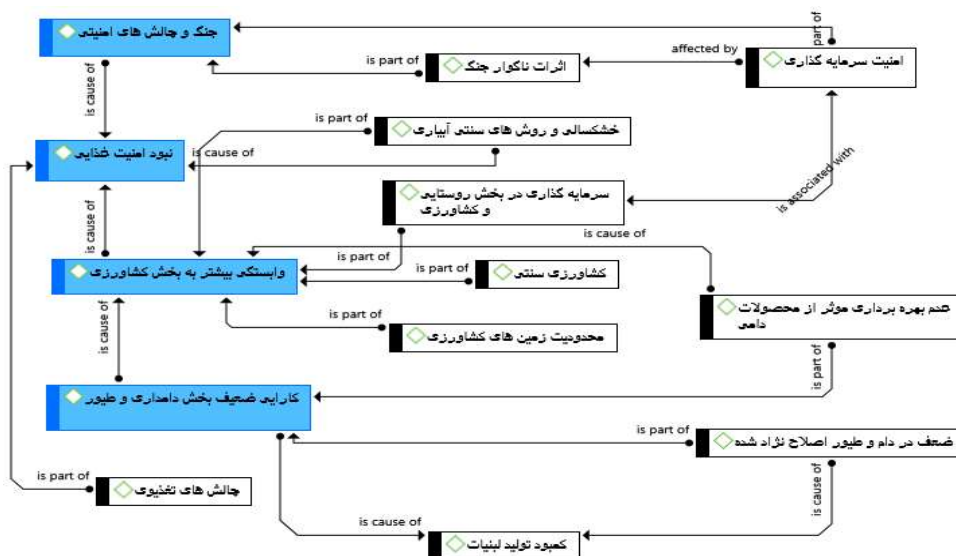

شکل ۱. مدل پارادایمی معیشت پایدار مناطق روستایی حاصل از یافته‌های پژوهش^۱

ترسیم شبکه مفهومی معیشت پایدار توسط اطلس تی‌آی

در روش نظریه بنیانی محقق می‌تواند آنچه را که مشاهده می‌کند، توسط نرم افزاری تحت عنوان اطلس تی‌آی به شکل شبکه ترسیم نمایند. در نهایت ارائه نمای روابط بین کدها می‌تواند نتایج پژوهش (مقولات و مفاهیم استخراج شده در جدول بالا ذکر گردید) را به شکل درست ارائه کند. در ادامه ارتباط مقولات در قالب شبکه مفهومی و بر مبنای قضیه‌های مطرح شده، تبیین گردیده است. شکل زیر شبکه مفهومی موانع دسترسی به معیشت پایدار در روستاهای مورد مطالعه را نشان می‌دهد. محقق برای شناسایی طبقات از رنگ‌های مختلف استفاده کرده است که جعبه‌های سفید مربوط به مقوله‌های فرعی و جعبه‌های رنگ آبی مربوط به مقوله‌های اصلی هستند. ارائه نمای روابط بین کدها می‌تواند نتایج تحقیق را به شکل درست ارائه کند، که در شکل زیر بخش‌های مختلف اطلاعات جمع‌آوری شده توسط نرم‌افزار اطلس تی‌آی با عمق بیشتری تحلیل و تفسیر شده و روابط معنایی بین مقولات ترسیم شده‌اند.

^۱ - لازم به ذکر است، مدل پارادایمی ارائه شده نتایج کلی تحقیق می‌باشد که بر اساس مدل اشتراوس و کوربین شامل شرایط علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای است و در این مقاله صرفاً به عوامل علی پرداخته شده است.

شکل ۲. ترسیم روابط معنایی میان عوامل علی

(۵) نتیجه‌گیری

از نتایج نشان داده‌شده در جدول شماره ۱ که ماحصل سه مرحله کدگذاری است برای ارائه مدل پارادایمی استراوس و کوربین استفاده شد. در مدل پارادایمی استراوس و کوربین علاوه بر شرایط تأثیرگذار روی معیشت پایدار (شامل شرایط علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای) راهبردها و پیامدها نیز مشخص گردیده است. در این مقاله صرفاً به تحلیل عوامل علی به شرح زیر پرداخته می‌شود:

به‌طور کلی نتایج نشان می‌دهد که مردم روستاهای مورد مطالعه به بخش کشاورزی سنتی بیشتر وابستگی دارند و کشاورزی تعیین‌کننده حیات اقتصادی روستاییان است. در نهایت، کشاورزی به‌تنهایی منبع درآمد کافی برای خانوارهای روستایی نیست. نتایج نشان می‌دهد که وابستگی بیشتر به بخش کشاورزی چالش‌های معیشتی روستاییان را بیشتر کرده است و مبارزه با فقر تنها با تمرکز بر بخش کشاورزی نمی‌تواند، پیروز شود؛ بنابراین برای کاهش میزان وابستگی به بخش کشاورزی و پایداری معیشت روستاییان، ضمن تقویت بخش کشاورزی باید فعالیت‌های غیر کشاورزی بیشتری را دنبال کرده و به تنوع‌سازی فعالیت‌های معیشتی و اقتصادی توجه صورت گیرد. لذا از این حیث با نتایج تحقیقات (ریاحی و نوری، ۱۳۹۳؛ افراخته و همکاران، ۱۳۹۶؛ قاسمی و جوان، ۱۳۹۳؛ Kamawi et al., 2018) هم‌راستا است.

قبلاً یادآوری گردید که منبع مهم معیشتی روستاییان کشاورزی بوده که این بخش بنا بر عوامل مختلف مانند کشاورزی سنتی، خشک‌سالی، کاهش سرمایه و محدود شدن زمین‌های کشاورزی نمی‌تواند نیازمندی‌های معیشتی روستاییان را مرتفع نمایند. مردم روستاهای مورد مطالعه در فعالیت‌های کشاورزی از روش‌های قدیمی و سنتی استفاده می‌کند که این روش‌های قدیمی بجای ازدیاد محصولات کشاورزی باعث تلف شدن محصولات کشاورزی بخصوص انگور که در بسیاری از بخش‌های کشور به عنوان محصول اصلی کشاورزی تلقی می‌گردد را شامل می‌شود.

وابستگی بیشتر به تولیدات کشاورزی موجب شده است که آثار زیان‌بار ناشی از خشک‌سالی در این مناطق به میزان بیشتری جلوه‌گر نماید و همچنین این مسئله باعث این شده که روستاییان از خشک‌سالی بیشتر آسیب‌پذیر شوند. در نتیجه در روستاهای مورد مطالعه خشک‌سالی باعث آسیب‌پذیری کشاورزی و بحران‌های اقتصادی شده

است که در تحقیقات (Berry, 2011; Antwi-Agyei et al., 2012; Kiem & Austin, 2013) نیز بیان شده است، لازم به ذکر است کاهش سرمایه و عدم دسترسی به منابع مالی از عواملی هستند که کشاورزان را در تهیه نهاده‌ها با چالش‌های متعددی روبرو کرده‌اند.

جنگ‌های چند دهه‌ای اخیر سبب تشدید فقر و ناامنی شده و این وضعیت، معیشت و حیات افغان‌ها را تهدید می‌نماید. آشکار است که جنگ و چالش‌های امنیتی (به عنوان یکی از مقوله‌های مستخرج) در افغانستان بخش‌های تولیدی و خدماتی را تحت تاثیر قرار داده و به صورت جدی در مباحث توسعه‌ای آثار سو ایجاد نموده است. تشدید و صدمات جنگ در روستاها نسبت به شهر خیلی بیشتر بوده و روستاهای مورد مطالعه از اثر جنگ و چالش‌های امنیتی خدماتی فراوانی دیده‌اند و در تضعیف و متضرر شدن بخش کشاورزی، فقر، بیکاری، تخریب خانه‌های مسکونی، معلولیت افراد روستایی و عدم سرمایه‌گذاری نقش بسزایی دارند لذا اتمام جنگ و ایجاد شرایط پایدار از عناصر مهم در بهبود این وضعیت تلقی می‌گردد. در کنار جنگ و چالش‌های امنیتی، ضعف در اثربخشی امور دولتی و عدم توجه دولت به مناطق روستایی، محرومیت روستاییان بیشتر عیان شده است و مطالعه‌ای در این باره کمتر صورت پذیرفته است.

افغانستان یکی از کشورهای ناامن غذایی در جهان تلقی می‌شود، در این کشور تعدادی زیادی از مردم در اثر بلایای مختلف مانند چالش‌های زیست‌محیطی، جنگ و درگیری‌های چهار دهه، فقر، محدودیت درآمد خانوارها، عدم اشتغال، دستمزد پایین، تولید ناکافی گندم و سایر محصولات غلات، کاهش تولید دام، ناکافی بودن منابع آب برای کشاورزی، کمبود آموزش و خدمات بهداشتی - عمدتاً برای زنان و سطح پایین آموزش چالش‌های سوء تغذیه را به میان آورده است (USDA, 2013) که یافته‌های پژوهش حاضر نیز موید این امر است. ناامنی غذایی یک چالش بحرانی طولانی‌مدت در کشور افغانستان است به نحوی که در سال ۲۰۱۹ سازمان غذا و کشاورزی (فائو) خاطرنشان کرد که بیش از ۵۳٫۲ درصد از شهروندان افغانستان از نظر غذایی ناامن هستند و در مجموع ۱۱ میلیون نفر از جمعیت این کشور به کمک غذایی نیاز دارند (FAO, 2019). طبق یافته‌های این تحقیق مردم محل از اثر عوامل مختلف مانند جنگ و نبود امنیت، محروم بودن از کمک‌های دولت، کاهش تولیدات کشاورزی و وابستگی شدید به تولیدات کشاورزی، افزایش جمعیت و محدود بودن منابع درآمدی، بیکاری روزافزون، بالا بودن بهای مواد غذایی، عدم دسترسی به آب آشامیدنی پاک، خشک‌سالی و غیره به غذای سالم دسترسی ندارند و بعضی‌شان خصوصاً اطفال با بیماری‌های مختلف مانند سوء تغذیه دچار هستند. همچنین میزان بیماری‌های ناشی از کمبود تغذیه در این روستاها در حالت افزایش هستند.

اصولاً دامداری و طیور یک شغل را تشکیل می‌دهند و توجه به این بخش یک امر ضروری پنداشته می‌شود، اما متأسفانه دولت و سازمان‌های مرتبط با کشاورزی در اصلاح نسل، پرورش حیوانات و تهیه لبنیات سالم برنامه‌های لازم در روستاهای مورد مطالعه نداشتند. که این امر نیز وابستگی روستاییان را به بخش کشاورزی تشدید کرده است. در روستاهای مورد مطالعه، گاوهای موجود که نسلشان خیلی قدیمی هست و بنام گاوهای وطنی موسوم هستند، ظرفیت شیردهی‌شان خیلی پایین بوده و دامداران نمی‌توانند از آن سود مناسب به دست بیاورند. همچنین این امر در بخش پرورش طیور نیز وضعیت مشابهی دارد، بنا بر یافته‌های این تحقیق در روستاهای مورد مطالعه هیچ مزرعه یا برنامه‌ای برای نگهداری طیور وجود ندارد، لذا توجه به این بخش به عنوان راهبردی مکمل برای توسعه معیشت مناطق روستایی، با رویکرد کاهش میزان وابستگی به بخش کشاورزی و متنوع سازی منابع درآمدی روستاییان باید مورد توجه قرار گیرد. بحث مذکور در نتایج تحقیقات (Anbarlo et al., 2015; Galimoto et al., 2017) نیز اشاره شده است.

۶ منابع

- ادیب حاج باقری، محسن؛ پرویزی، سرور و صاصالی، مهوش، ۱۳۹۴، روش‌های تحقیق کیفی، تهران، انتشارات بشری.
- افراخته، حسن، جوان، فرهاد. و ریاحی، وحید، (۱۳۹۶)، تحلیل قابلیت‌ها و موانع متنوع‌سازی معیشت در راستای توسعه پایدار روستایی (مورد مطالعه: شهرستان رضوانشهر)، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۶، شماره ۴، صص ۹۱-۱۰۶.
- انبارلو، م، هرآیینی، م و مشفق‌نژادی، ع، (۱۳۹۴)، جایگاه بهره‌وری دامپروری و پرورش طیور در اقتصاد مناطق روستایی، دومین همایش ملی چالش‌ها و راهکارهای توسعه، تهران.
- آهنگری، ا. رضوانفر، احمد، موحد محمدی، سید س. ح، حجازی، یوسف و پیش‌بین، س. ا سید احمدرضا، (۱۴۰۰)، تحلیل نقش آموزش عالی کشاورزی در معیشت پایدار روستایی: مورد مطالعه حوضه آبریز دریاچه ارومیه، تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران.
- ایزدی، ح، بدری، س.ع. و نامدار، م، (۱۳۹۱)، نقش فعالیت‌های اقتصادی خاص بر ساختارهای اجتماعی - فرهنگی نواحی روستایی (مطالعه موردی: روستاهای کمباین‌دار استان فارس)، پژوهش‌های جغرافیایی، دوره ۴۴، شماره ۷۹، صص ۱۷-۱۸.
- بازرگان، ع، ۱۳۹۵، مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته، تهران، انتشارات نشر دیدار.
- دانائی فرد، ح، ۱۳۹۸، نظریه‌پردازی: مبانی و روش‌شناسی‌ها، تهران، انتشارات سمت.
- دانایی فرد، ح و امامی، س. م، (۱۳۸۶)، استراتژی‌های پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، اندیشه مدیریت راهبردی (اندیشه مدیریت). سال ۲، جلد ۱، صص ۶۹-۹۷.
- ریاحی، و و نوری، آ، (۱۳۹۳)، تنوع‌بخشی فعالیت‌های اقتصادی و پایداری روستاها در شهرستان خرمدره، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۱۰، صص ۱۱۳-۱۲۸.
- زمزمی، پ، پورسعید، ع و فرج‌الله حسینی، س. ج، (۱۴۰۱). الگوی پایداری معیشت باغداران حاشیه دریاچه ارومیه در برابر سرمای دیررس بهاره: کاربرد نظریه داده بنیان، تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، شماره ۵۳، جلد ۱، صص: ۷۴-۵۵.
- طالب، م، ۱۳۸۶، مدیریت روستایی در ایران، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- علی بیگی، ا.م. و موسوی، س.س. (۱۳۹۱)، نقش توسعه بخش کشاورزی در کاهش فقر و معیشت پایدار روستاییان. مدیریت سرمایه و استعدادهای کشاورزی در پرتو صنعت و تجارت در استان زنجان.
- فراستخواه، م، ۱۳۹۵، روش تحقیق کیفی در علوم اجتماعی، تهران، نشر آگه.
- قاسمی، م و جوان، ج، (۱۳۹۳)، تبیین رابطه تنوع‌بخشی فعالیت‌های اقتصادی و توسعه پایدار روستایی مطالعه موردی: شهرستان مشهد، پژوهش‌های روستایی. دوره پنجم. شماره ۲.
- Antwi-Agyei, P.H., Fraser, E.D.G., Dougill, A.J., Stringer, L.C and Simelton, E, 2012, **Mapping the vulnerability of crop production to drought in Ghana using rainfall, yield and socioeconomic data**, Applied Geography, Vol. 32, No1, pp: 324-334.
- Berry, R.G., 2011, **Atmosphere weather and climate, sixth edition**, Methuen and co. New York, Brockwell, J.P and Davis, R., 1998, time series: theory and methods.
- Campbell, D., Barker, D. and McGregor, D, 2010, **Dealing with drought; small farmers and Environmental hazards in southern St. Elizabeth**, Jamaica. Applied Geography, Vol 30, No 3, pp: 1-16.
- Corbin, J and Strauss, A., 2015, **Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory (4rd Ed.)** Thousand Oaks, pp. 431, published in Los Angeles by SAGE. <https://lib.ugent.be/catalog/rug01:002495549>.
- Dadheech, T., and Vyas, R, 2014, **Contribution of poultry in poverty eradication and promotion of gender equality in case of south Asia**, Global Journal of Multidisciplinary, Vol 3, No7, pp: 1-10.
- Defe, R., Matsa, M, 2021, **The contribution of climate smart interventions to enhance sustainable livelihoods in Chiredzi District**. Climate Risk Management, Vol,33. <https://doi.org/10.1016/j.crm.2021.100338>.

- DFID, 2008, Sustainable livelihoods Guidance Sheets. Number 1-8. London: department for international development.
- Ellis, F, 2000, Rural livelihood and diversity in developing countries. Oxford, Oxford University Press.
- Ellis, F., and Biggs, S, 2001, **Evolving themes in rural development 1950s-2000s. Development Policy Review**, Overseas Development Institute, Published by Blackwell Publishers, 19, 437-448.
- FAO, 2016, **Livestock and Income Generation**. Available at: http://www.fao.org/ag/againfo/themes/en/income_generation.html
- FAO, 2018, **15 Years in Afghanistan a special report: 2003-2018**, Rome. 126pp. <http://www.fao.org/3/CA14336EN/ca1433en>.
- FAO, 2019, **'The state of food insecurity in the world, Safeguarding against economic slowdowns and downturns**, Rome Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Galioto, F., Paffarini, C., Chiorri, M., Torquati, B., Cecchini, L, 2017, **Economic, Environmental, and animal welfare performance on livestock farms: Conceptual model and application to some case studies in Italy**, journal of sustainability, Vol. 9, No, pp: 9: 1-22.
- Goulding, C, 2002, **Grounded Theory: A Practical Guide for Management, Business & Market Researchers**, London: Sage Publications.
- Haan, H., Babis, K., Michael, R., 2011, **Sustainable rural development**, Ashgate, Burlington.
- Huang, G.H., Sun, W., Nie, X.H., Qin, X.S. & Zhang, X.D, 2010, **Development of a decision-support system for rural eco-environmental management in Yongxin County, Jiangxi Province, China**. Environmental Modelling & Software, Vol 25, No 1, pp: 24-42.
- **Human Right Dimension of poverty in Afghanistan**, 2010, United nation office of the high commissioner for human rights. Kabul, pp: 1-32.
- **International Committee for the Red Cross (ICRC), Afghanistan Opinion Survey**, 2009.
- Kamawi. J.M., Chirwa, PWC., Graz, F.P., Manda, S.O.M., Mosimance, A.W. & Katsh., C, 2018, **Livelihood activities and skills in rural areas of the Zambezi region, Namibia: Implications for policy and poverty reduction**, African journal of food, agriculture. Nutrition and development, Vol 18, No 1, pp: 13074-13094. DOI: 10.18697/ajfand.81.16640.
- Kiem, Anthony, S. and Austin, E, 2013, **Drought and the future of rural community opportunities and challenges for climate change adaptation in regio**, Victoria, Australia, Vol, 23, pp: 1307-1316.
- Larossa, R, 2005, **Grounded theory methods and qualitative family research**, Journal of marriage and family, Vol 61, No 4, pp: 837-857.
- Leao, I., Ahmed, M. and Kar, A, 2018, **Jobs from agriculture in Afghanistan. International development in focus**, World Bank group. <https://DOI: 10.1596/978-1-4648-1265-1>.
- Mahon, M., Fahy, F. & Cinneide, M.O, 2012, **The significance of quality of life and sustainability at the urban-rural fringe in the making of place-based community**. GeoJournal, Vol 77, No 2, pp; 265-278.
- Mbaiwa, J. E., Stronza, A. L., 2010, **The effects of tourism development on rural livelihood in the Okavango Delta, Botswana**. Journal of sustainable Tourism, Vol 18, No 5, pp: 35-656.
- Mbiawa, J.E., 2011, **Changes on traditional livelihood activities and lifestyles caused by tourism development in the Okavango Delta, Botswana**. Tourism Management, Vol, 32, pp: 1050-1060.
- NSIA. 2020, **Islamic Republic of Afghanistan center Statistics Organization'**, Kubul Afghanistan, Afghanistan Statistics Yearbook(2019-2020), pp: 89-133.
- O Farrell, C, 2001, **Information flows in rural and urban communities: Access, processes and people**. In UDRSA Conference, International and Rural Development Department (IRDD), University of reading.uk.
- OECD, 2009, **The Role of agriculture and farm household diversification, trade and agriculture directorate**, France. DOI: <http://www.oecd.org/tad/agricultural-policies>.
- Ribot, J.C., 2009, **Vulnerability does not fall from the sky: towards multi-scale, pro-poor climate policy**. In: Mearns, R., Norton, A. (Eds.), **Social Dimensions of Climate Change: Equity and Vulnerability in a Warming World**. World Bank, Washington DC, pp: 319. <https://doi.org/10.1088/1755-1307/6/34/342040>.
- Scoones, I., 1998, **Sustainable rural livelihood: A framework for analysis**. Brighton: Institute of Development Studies, University of Sussex, pp: 72. 1-22. <https://doi.org/10.1057/palgrave.development.1110037>.
- Snider, R., (2012). Land tenure, ecotourism, and sustainable livelihood: "Living on the edge" of the greater Maasai Mara, Kenya Unpublished PhD thesis. University of Waterloo.
- Strauss, A., Corbin, J., 2006, **Principles of Qualitative Research Methodology of Basic Theory. Procedures and methods (translated by Buick Mohammadi)**, Tehran: Publications of the Institute of Humanities and Cultural Studies.

- Tang, Q., Bennett, S.J., Xu, Y., & Li, Y, 2013, **Agricultural practices and sustainable livelihood: Rural transformation within the Loess Plateau, China**. Applied Geography. Vol 41, pp: 15-23. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2013.03.007>.
- Tao, T., Wall, G., 2009, **Tourism as a sustainable livelihood strategy**. Tourism Management, Vol 30, No 1, pp: 90-98.
- USDA, 2013, **The Relationship Between Food Insecurity, Conflict, and Food Price Shocks in Afghanistan**, United States Department of Agriculture, Economic Research Service.
- World Bank Group, 2021, **Afghanistan development updates**. Setting course to recovery. <http://hdl.handle.net/10986/35363>
- World Bank, 2008, **World development report 2008: Agriculture for development**. Washington, DC, World Bank. Retrieved at: <http://web.worldbank.org>.
- World Bank, 2020, **Afghanistan Development Update - Overview'**, Washington, DC, Rome World Bank. <http://hdl.handle.net/10986/33210>.
- Wu, M. Y., Pearce, P.L., 2013, **Host tourism aspirations as a point of departure for the sustainable Livelihood approach**. Journal of sustainable Tourism, Vol 22, No, 3, pp: 440-460.
- Zhang, C., Fang, Y., Chen, X., Tian,C, 2019, **Bibliometric Analysis of Trends in Global Sustainable Livelihood**, Research. Sustainability. Vol 11, No, 4, pp: 1150. <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/4/1150>.
- Zhiquan, H., and Samim, S.A, 2020, **Assessment of Food Security Situation in Afghanistan**. SVU-international, Journal of agriculture science. Vol 2, pp: 356-377. Doi: 10.21608/svuijas.2020.45765.10